

L. L. Šepeto: Dialektický materialismus a medicína - lektorský posudek
Ladislav Hejdánek

◆ recenze, česky, vznik: 9. 3. 1965

◆ review, Czech, origin: 9. 3. 1965

L. L. Šeputo: Dialektický materialismus a medicína [1965]

lektorský posudek

Práce L. L. Šeputa je ve zbytečně dlouhé a málo říkající předmluvě prof. Šamaškina označena za práci filosofa, nikoli lékaře. Ostatně již sám titul naznačuje, že podstata knihy by měla spočívat v tématice filosofické, nikoli medicínské. Proto je nutno klást v recenzi převážný důraz na tuto stránku práce.

Po přečtení textu nemohu bohužel knihu doporučit k vydání, protože se v ní až na některé útržky a většinou přímo neorganické zbytky někdejších filosofických myšlenek se skutečnou filosofií vůbec nesetkáme. Hory deklarativních formulí o tom, jak dialektický materialismus představuje jedinou obecnou metodologii, anoncovaných již v předmluvě a opakovaných autorem knihy v průběhu textu, podivně kontrastuje s absencí nejen vší skutečné dialektiky myšlení, ale přímo jakékoli vážné myšlenky, která by byla čtenáři demonstrována ve svém vnitřním pohybu. Autor manipuluje čistě vnějším způsobem (někdy nadto značně absurdním) vytrženými citáty nebo zlomky cizích nápadů, aniž by se v nejmenším pokusil sám jim rozumět v jejich vnitřním smyslu, a pokud jde o citáty, v jejich původním významu. Tak se mu stává, že cituje i tam, kde jde o loci communes nebo i o vyslovené triviality (ku př. myšlenku, že pokus vědci umožňuje tázat se přírody, považuje autor za příléhavý výrok K. A. Timirjazeva) (245). V knize není ani stopa po nějakém pojetí, natož originálním. Předložit její překlad našim čtenářům-lékařům by znamenalo podstatně přispět k jejich nedůvěře k veškeré filosofii, ba přímo znovu zdiskreditovat všechny skutečné pokroky, kterých marxistická filosofie jak u nás, tak v mezinárodním měřítku v minulých letech překonávání nejrůznějších vulgarizací dosáhla. Konkrétně je třeba uvážit, že v publikacích tohoto druhu nelze u nás jít pod úroveň takových sborníků, jako např. jsou „Filosofické problémy moderní biologie (ČSAV, Praha 1963) nebo Filozofické problémy súčasnej biológie (VPL, Bratislava 1964), nemám-li jmenovat další jednotlivé studie. Předložená Šeputova práce je ve srovnání s nimi prostě bezcenná.

Všechno nasvědčuje tomu, že L. L. Šeputo je ve filosofii naprostý diletant; je to zřejmé z nesčetných lapsů, z nichž bych některé rád uvedl. Tak např. mluví autor o tom, zda teorie mohou či nemohou odrážet objektivní pravdu (v polemice s Kaminským, str. 73), zatímco na závěr knihy (286) užívá kuriózní formulace, že relativní pravda obráží správné poznatky o procesech a jevech hmotného světa. Protože jeho nekonečné citace I. P. Pavlova naznačují jeho orientaci, zdálo by se téměř, že vynasal další a další signální soustavy. Hmotný svět je tedy podle něho obrázen v poznacích, poznatky jsou obrázeny v pravdě a pravda je obrážena v teoriích; což je pochopitelně úplný nesmysl. V uvedeném oddíle je ovšem takových nesmyslů víc; zejména však vůbec není objasněno, co to je pravda (ačkoliv tomu byla věnována celá kapitola), jaký je poměr mezi pravdou absolutní a relativní, co je to pravda objektivní apod., přestože tyto věci jsou ovšem jak v klasicích, tak v každé učebnici marxistické filosofie. Dočteme se však takové triviality, jako že objektivní, absolutní a relativní pravda jsou ve vzájemném vztahu (286). Autor také říká, že pojem (sic!) objektivní pravdy je pro všechny vědní obory i pro všechny lidi stejný, správnost výkladu pravdy že však závisí na světovém názoru (276). Zdá se, že má za to, že uvedený pojem je nezávislý na světovém názoru; ale i kdyby šlo jen o zmatenou formulaci a autor by měl na mysli nikoli pojem objektivní pravdy, ale objektivní pravdu samotnou, i tenkrát by to bylo v rozporu s tím, když říká, že objektivní pravdu nelze ztotožňovat s objektem, s objektivní realitou (277), a jinde se zmiňuje o tom, jak se jako objektivní pravda jeví v určité době něco, co se později ukáže být omylem, a jak novou objektivní pravdu uznávají zprvu jen někteří (278). Prostě zmatek nad zmatek.

Když jsou líčeny názory filosofů, zůstává autor u frází a formulí, které jsou relikty dogmatismu anebo neříkají vůbec nic. Např. čteme, že existencialismus je krajně reakční forma subjektivního idealismu (34), freudismus je výrazem překrucování výkladu objektivních zákonitostí ve prospěch vykořisťovatelských tříd (25); a podobné „výklady“ najdeme při zmínkách o Kierkegaardovi, Jaspersovi, Sartrovi, Jamesovi, Deweyovi, Peirceovi, pozitivismu atd. atd. Na mnoha místech najdeme vyložené triviality, jako např. že nadměrný optimismus při objevech léčiv, dokud nejsou dostatečně vyzkoušená v praxi, může vést k nesprávným závěrům (32); je známo, že teorie sama o sobě nemění skutečnost (61); v posledních letech (!) se v medicíně usilovně tvoří nové teorie (65); žádná z těchto teorií se nezrodila z ničeho (tamtéž); množství poznatků nestačí, je nutný správný základ (70–71); nemoc je účinkem příčiny, vývoj nemoci probíhá jako střídání příčin a účinků (121); je nutno brát v úvahu, že každá nemoc, třeba i velmi složitého průběhu, má svou formu (133); epidemický proces nemůže vzniknout bez příčiny, mimo čas a prostor (193); důležité místo v kybernetice zaujímá informace (269); a tak dále bez konce. A ovšem nejhorší jsou hrubé chyby a omyly, které jsou prezentovány bez nejmenších skrupulí.

Tak se dočteme, že vnímání, probíhající v mozku, je myšlením (v tom je celá série chyb: především vnímání, které neprobíhá také v mozku, není vůbec vnímáním; uvědomělé vnímání má však ještě daleko k myšlení; a to, co probíhá v mozku, ještě vůbec nemusí být uvědomělé) (172). Na téže stránce je ještě jiný lapsus, když čteme, že při poznávání vnějšího světa jej člověk logicky vnímá; to je hrubý nonsens. Na str. 148 mluví autor o poznávání pomocí počitků; a také o tom, že počitky mohou náležitým cvikem získat na své intenzitě a nabýt nových vlastností. Takové „poznávání“ pomocí cvičených počitků by se vyjímalo spíše v cirkusu, naprosto nepřipustné je v učebnici filosofie. Nehorázné je také autorovo rozlišování (či spíše parodie na rozlišování) subjektu a objektu. Čteme, že nemocný je subjekt i objekt; subjektem je psychično, intelekt, paměť, řeč, povolání atd., objektem organismus (150). To je přímo kuriozita ve světové literatuře; něco takového se snad v tisku nevyskytlo od dob Guttenbergových. Nebo jinde klade autor otázku, co představuje lidské myšlení a slovo, zdali se zakládají na hmotném substrátu (174). Zmatenost téměř neuvěřitelná; jako by myšlení či dokonce slovo něco představovalo, a jako by to mohlo nějak souviset s otázkou substrátu myšlení nebo – *horribile dictu* – substrátu slova! „Vývoj“ pojmu se demonstruje na tom, že místo zlatá žíla říkáme dnes hemoroidy a místo pomatenost říkáme duševní choroba (185). Četné pojmy prý převzala medicína od jiných věd, což nebylo náhodné, neboť v těchto vědách se pojmy vytvořily dříve (!) (185). Fantastická je definice nemoci na str. 130. Vůbec se zdá, že na definice je autor zvláště zatížen. Otázku, kterou Marx utrousil jen zcela na okraji (Spisy ME, česky 1956, sv. 1, str. 78) jako pouhou otázku („Co jiného je nemoc než život omezený na svobodě?“), vydává autor-citátoman za „definici nemoci jako obecného abstraktního pojmu“ (195). Nemožný je způsob, jakým autor mluví o dědičnosti, zejména partie o recesivnosti by mohla být výstražným příkladem. Doslova čteme: patologické stavy zděděné na podkladě recesivního znaku bývají těžko rozlišitelné od vrozených chorob (127). Při výkladu podstaty nemoci se dozvídáme, že termín nemoc má dva významy, jednak totiž znamená pojem, jednak proces (111); autor si neuvědomil, že tomu tak je s každým termínem vůbec. Jinde čteme: obecně patologické procesy se seskupují v obraz nemoci (119), nebo nemoc integruje symptomy (dtto). A jinde: pomocí obecných pojmů a definic abstrahují lékaři konkrétní nemoc (132). Nebo: ani jedna stížnost pacienta (nejde-li o simulanta) nevzniká bez příčiny (153). Spor a anamnézu byl dialekticky vyřešen pokrokovou ruskou a sovětskou medicínou (152). Pozorování je důležitou metodou sbírání faktů (238). Nesmírně důležitá úloha experimentu musela být podle autora ještě geniálně potvrzena Pavlovem (244). Jedině klinická medicína prý vede k objevování

nových faktů (252). Lékaři neznající vztah absolutní a relativní pravdy, se mohou snadno chytit do nástrah idealistů (281). Atd. atd. Nemá smyslu doklady rozmnožovat.

Jen pro pořádek poznamenávám, že logika a metodický postup práce jsou mizerné; vyplývá to ostatně už z ukázek. Autor, který dovede nakupit tolik nesmyslů, má pochopitelně tím méně porozumění pro stavbu knihy. Stejně věci se opakují v různých kapitolách, citáty tvoří nesrozumitelné často konglomeráty, špatně spojené nebo vůbec nespojené navzájem autorovým textem. V mnoha partiích jde spíše o špatné osvětaření nebo zase naivní rady začínajícím lékařům. Citáty jsou mnohdy špatně vybrány, někdy jsou vysloveně bezvýznamné; naprosto chybí jakýkoli jejich rozbor a skutečné použití k doložení nějaké autorovy myšlenky – prostě proto, že autorovu myšlenku aby pohledal. Okruh autorů, z nichž je citováno, je velmi úzký; co jej přesahuje, je citováno z druhé ruky. Informace, které kniha přináší, jsou minimální a spíše nulové, přihlédneme-li při nejmenším k tomu, co už před čtením knihy naši lékaři vědí. Na vydání knihy je škoda práce a papíru; byl by to vyložený vydavatelský omyl.

Nesporná skutečnost, že nějaká práce o filosofických problémech medicíny by vyjít měla, nemůže pochopitelně omluvit vydání takového zmetku, jakým by byl překlad. Mám-li přece jenom skončit nějakým doporučením, jak řešit situaci, která po podobné tématice volá, pak navrhuji připravit a vydat sborník (po vzoru uvedených sborníků o filosofických problémech v biologii), kam by přispěli nejlepší naši odborníci úzkými monografickými studiemi, při vší srozumitelnosti zachovávajícími vysokou odbornou úroveň. Nebude-li se hledět na osobní stránku věci, nebude zatěžko najít u nás autory světové úrovně a pořídit sborník, který by mohl mít i za hranicemi dobrou pověst. (Namátkou: o problému struktury v živém organismu – Karel Kosík; o povaze metody – Jan Patočka; o celkovosti organismu – Elena Filová; dále Kamarýt, Zeman a jiní; kromě toho naprosto nutně lékaři s filosofickou erudicí.) (Ještě z oboru logiky – Berka, Tondl a j.)

V Praze, dne 9. 3. 1965

Dr Ladislav Hejdánek, Slovenská 11, Praha 2. Ústav epidemiologie a mikrobiologie, Šrobárova 48, Praha 10.

Lektorský posudek na práci L. L. Šeputa, Dialektický materialismus a medicína

Práce L. D. Šeputa je ve zbytečně dlouhé a málo říkající předmluvě prof. Šamaškina označena za práci filosofa, nikoli lékaře. Ostatně již sám titul naznačuje, že podstata knihy by měla spočívat v tématice filosofické, nikoli medicínské. Po pročtení textu nemohu bohužel knihu doporučit k vydání, protože se až na některé útržky a nejčastěji přímo neorganické zbytky někdejších filosofických myšlenek se skutečnou filosofií v práci nesetkáme. Hory deklarativních formulí o tom, jak dialektický materialismus představuje jedinou obecnou vědeckou metodologii, anoncovaných již v předmluvě a opakovaných autorem knihy průběhem textu, podivně kontrastuje s absencí nejen vší skutečné dialektiky myšlení, ale přímo jakékoli vážné myšlenky, která by byla čtenáři demonstrována ve svém vnitřním pohybu. Autor manipuluje čistě vnějším způsobem a někdy velmi absurdně vytrženými citáty nebo zlomky cizích nápadů, aniž by se v nejmenším pokusil sám jim rozumět v jejich vnitřním smyslu a, pokud jde o citáty, v jejich původním významu. Proto se mu stává, že cituje i tam, kde jde o loci communes nebo i vyslovené triviality. V knize není ani stopa po nějakém pojetí, natož originálním. Předložit její překlad našim čtenářům-lékařům by znamenalo podstatně přispět k jejich nedůvěře k veškeré filosofii, ba přímo znovu diskreditovat všechny skutečné pokroky, kterých

marxistická filosofie jak u nás, tak v mezinárodním měřítku v minulých letech překonávání nejrůznějších vulgarizací dosáhla. Konkrétně je třeba uvážit, že v publikacích tohoto druhu nelze u nás jít pod úroveň takových sborníků, jako např. jsou Filosofické problémy moderní biologie (ČSAV, Praha 1963), nebo Filozofické problémy současnej biologie (Bratislava 1964, VPL), nemám-li jmenovat další jednotlivé studie. Předložená práce Šeputova je ve srovnání s úrovní jmenovaných sborníků prostě bezcenná.

L. L. Šeputo je ve filosofii naprostý diletant, což je zřejmé z nesčetných lapsů, z nichž bych některé rád uvedl. Tak ku př. mluví autor o tom, zda teorie mohou či nemohou odrážet objektivní pravdu (v polemice s Kaminským, str. 73), zatímco na závěr knihy užívá kuriózní formulace, že relativní pravda obráží správné poznatky o procesech a jevech hmotného světa. (Str. 286) Protože jeho nekonečné citace z I. P. Pavlova naznačují směr jeho sympatií, zdálo by se téměř, že vynášel další a další signální soustavy. Hmotný svět je tedy obrážen v poznatcích, poznatky jsou obrázeny v pravdě a pravda je obrázena v teoriích; což je pochopitelně úplný nesmysl. V uvedeném oddíle je ovšem takovým nesmyslů víc; zejména však vůbec není objasněno, co to je pravda, jaký je poměr mezi pravdou absolutní a relativní, co je pravda objektivní apod., ačkoliv to je pochopitelně jak v klasikách, tak v každé učebnici marxistické filosofie. Dočteme se však takové triviality, jako že objektivní, absolutní a relativní pravda jsou ve vzájemném vztahu (286). Autor také říká, že pojem objektivní pravdy je pro všechny vědní obory i pro všechny lidi stejný, správnost výkladu pravdy že však závisí na světovém názoru (276). Zdá se, že má za to, že uvedený pojem je nezávislý na světovém názoru; ale i kdyby šlo jen o zmatenou formulaci a autor by měl na mysli nikoli pojem objektivní pravdy, ale objektivní pravdu samotnou, i tenkrát by to bylo v rozporu s tím, když říká, že objektivní pravdu nelze ztotožňovat s objektem, s objektivní realitou (277), a jinde se zmiňuje o tom, jak se jako objektivní pravda jeví v určité době něco, co se později ukáže být omylem, a jak novou objektivní pravdu uznávají zprvu jen někteří (278). Prostě zmatek nad zmatek.

Když jsou líčeny názory filosofů, zůstává autor u frází a formulí, které nevystihují vůbec nic (např. 34, existencialismus je krajně reakční forma subjektivního idealismu atd., pak Kierkegaard, Jaspers, Sartre – vše jedinou metodou, naprosto bezcennou). (James, Dewey, Peirce, pozitivismus atd.). Na mnoha místech najdeme naprosté triviality (např. že nadměrný optimismus při objevech léčiv, dokud nejsou dostatečně vyzkoušená v praxi, může vést k nesprávným závěrům – 32; je známo, že teorie sama o sobě nemění skutečnost – 61; v posledních letech (!) se v medicíně usilovně tvoří nové teorie – 65; žádná z těchto teorií se nezrodila z ničeho (tamtéž); množství poznatků nestačí, je nutný správný základ – 70–71; nemoc je účinkem příčiny – 121; je nutno brát v úvahu, že každá nemoc, třeba i velmi složitého průběhu, má svou formu – 133; epidemický proces nemůže vzniknout bez příčiny, mimo čas a prostor – 193; důležité místo v kybernetice zaujímá informace – 269; a tak dále bez konce). A ovšem nejhorší jsou hrubé chyby a omyly, které se prezentují bez nejmenších skrupulí.

Tak např. se dočteme, že vnímání, probíhající v mozku, je myšlením (v tom je celá série chyb; především vnímání, které neprobíhá také v mozku, není vůbec vnímáním; uvědomělé vnímání má však ještě daleko k myšlení; a to, co probíhá v mozku, ještě vůbec nemusí být uvědomělé) (172). Na téže stránce je ještě jiný lapsus, když autor napsal, že při poznávání vnějšího světa jej člověk logicky vnímá; což je hrubý nesmysl. Na str. 148 mluví autor o poznávání pomocí počítků; a také o tom, že počítky mohou náležitým cvikem získat na své intenzitě a nabýt nových vlastností. Takové „poznávání“ pomocí cvičených počítků ovšem by patřilo spíše do cirkusu, nikdy však do učebnice filosofie. Nehorázné je také autorovo rozlišování (spíše parodie na rozlišování) subjektu a objektu. Čteme, že nemocný je subjekt i objekt; subjektem je jeho psychično, intelekt, paměť, řeč, povolání

atd., objektem organismus (150). To je kuriozita ve světové literatuře; něco takového se snad dosud v tisku vůbec nevyskytlo od dob Guttenbergových. Nebo jinde klade autor otázku, co představuje lidské myšlení a slovo, zdali se zakládají na hmotném substrátu (174); rovněž zmatenost takřka neuvěřitelná. Vývoj pojmů se demonstruje na tom, že místo zlatá žíla říkáme dnes hemoroidy a místo pomatenost říkáme duševní choroba (185). Četná pojmy prý převzala medicína od jiných věd, což nebylo náhodné, neboť v těchto vědách se pojmy vytvořily dříve (!) (185). Fantastická je definice nemoci na str. 130. Úděsný je způsob, jak se mluví o dědičnosti a zejména o recesivnosti: Doslova: patologické stavy zděděné na podkladě recesivního znaku, bývají těžko rozlišitelné od vrozených chorob (127). Při výkladu nemoci/podstaty se dozvídáme, že termín nemoc má dva významy, jednak znamená pojem, jednak proces (111); jakoby to neplatilo o každém termínu vrchovatě. Také čteme: obecně patologické procesy se seskupují obraz nemoci (119), nebo že nemoc integruje symptomy (dtto).